

més apta per als no iniciats i per als interessats a tenir-ne una visió panoràmica sucinta— del sorgiment, embranzida i institucionalització de la sociolingüística catalana, d'ençà dels orígens de la reforma lingüística, amb Fabra i Alcover, en què la mateixa situació de la llengua els duia *velis non velis* a ésser en força sentits uns sociolingüistes *avant la lettre*, passant pels treballs precursors al començament de la dècada dels 60 d'un Badia i d'un Aracil, amb la progressiva recepció crítica en els Països Catalans de mètodes i conceptes provinents de la sociolingüística nord-americana, i prosseguint fins a la fundació del Grup Català de Sociolingüística i les noves expectatives històriques i, doncs, també lingüístiques derivades de l'acabament de la dictadura franquista. Les prediccions que, a la llum del procés considerat, emet per al futur lingüístic de la comunitat catalana Kremnitz, evidencien no tant la perspicàcia de la seva anàlisi política com el fet inqüestionable, i posat per ell mateix amb encert més d'un

cop en relleu, de la major dependència que, en virtut d'una situació encara anòmla, presenta la llengua catalana del fet polític en general i, doncs, de com els sociolingüistes catalans se senten en el deure i en la necessitat de transcendir l'àmbit estrictament teòric-científic de la seva recerca mitjançant un compromís tendent a transformar en praxi operativa el resultat d'una bona part de llurs investigacions. L'únic punt discutible, per bé que secundari, de tot el plantejament de Kremnitz fóra potser el joc terminològic que, a semblança del que alguns volen introduir entre «català» i «catalunyer», estableix entre «katalanisch» i «katalonisch». El gruix i la categoria del treball aquí ressenyat és més que consistent com perquè no li hagués calgut de recórrer a un distíngu d'allò més dubtós científicament i d'un inequívoc reaccionarisme mistificador des del punt de vista polític.

JOSEP MURGADES

Autors diversos, *Treballs de sociolingüística Catalana*, 2. Valnècia, Eliseu Climent editor, 1979 (Col·lecció Tres i Quatre), 158 ps.

Un any i escaig després de l'aparició de *TSC, 1*, ressenyat al núm. 13 d'aquesta revista, en veiem confirmada la continuïtat amb aquest segon volum, que aplega sis treballs de L. V. Aracil, A. M. Badia i Margarit, J. Carbonell, M. Dolç, G. Puig i T. Turell, respectivament. D'aquests, Badia i Carbonell havien col·laborat ja a *TSC, 1* (el fet és més significatiu per tal com no és una mera coincidència *auctoris*, sinó també temàtica). Així, després de la breu *Presentació* col·lectiva, el primer ens posa al corrent de les activitats del GCS amb *El Grup Català de Sociolingüística i el Seminari Internacional de Sociolingüística de Perpinyà* (juliol de 1977) (ps. 11-32) —del qual havíem llegit ja una versió primitiva a *Serra d'Or*, xix, ps. 635-638— i el segon ens dona una anticipació d'un treball encara en curs amb *Elements d'història social i política de la llengua catalana* (ps. 87-102). Hom podria sorprendre's de trobar ací la comunicació que M. Dolç presentà al VII Congrés Internacional de Sociologia (Toronto 1974), *Traducció i interpretació dels escriptors llatins* (ps. 103-111); amb tot, si entenem el problema com «l'operació de dirigir el món d'avui [...] cap a la civilització de Roma» (p. 104), en comprendrem les implicacions

«sociolingüístiques». Només apuntaré tres remarques: d'antuvi, que la traducció no és una qüestió merament empírica sinó també conceptual ho mostra el fet que l'acord no és pas unànime quan es tracta d'especificar quines propietats lingüístiques i culturals d'un text cal preservar en el procés de translació; segonament: el problema de la traducció no és avui tan sols una qüestió filològica, sinó profundament antropològica, en la mesura en què hom pot concebre l'antropologia social com «l'elaboració d'una metodologia per a la traducció del llenguatge cultural» (E. Leach), i, finalment, si, com afirma Dolç, la traducció ha d'esdevenir «una victòria i un guany per a la nostra llengua» (p. 111), cal de totes passades reivindicar una política cultural desperta i activa en aquest terreny.

Menció destacada mereix el treball de L. V. Aracil, *Educació i sociolingüística* (ps. 33-86), tant per la seva llargària com pel seu abast ensembre teòric i pràctic, universal i domèstic, així com per la seva coherència i pel seu to polèmic —inevitablement polèmic, jo diria, sabent-lo, com el sé, consubstancial a l'autor i qui sap si a la matèria. No dubto a recomanar-ne una lectura atenta i ponderada: Aracil no és cap babau i, si

bé no és infallible, l'home sol tenir raó fins i tot en les coses que no diu. El treball comprèn 17 epígrafs i no disposo d'es pai per a una discussió detallada; a efecte de l'exposició hi distingiré tres línies argumentals: (1) la introducció i justificació dels conceptes sociolingüístics elementals, l'abast dels quals és independent del fet que s'escaiguin a una descripció de les estructures sociolingüístiques de la societat catalana; (2) la implicació d'aquests conceptes teòrics o descriptius amb les decisions pràctiques i quotidianes que han de prendre els educadors com a coagents d'un procés de normalització lingüística al nostre país; (3) l'afirmació polèmica de la sociolingüística com a disciplina —o, més encara, com a manera d'enfocar els problemes— contra la pretesa o real resistència de lingüistes, gramàtics i filòlegs de la vella escola —i, ara com ara, preneu-me el terme en un sentit estrictament descriptiu i no pejoratiu. Abans de res, però, cal remarcar el fet que la reflexió de l'autor no parteix de cap enunciació acadèmica, sinó de la constatació de la pròpia i irrenunciable posició de l'investigador —el sociolingüista català natiu— respecte al problema —el present i futur de la llengua catalana—, la qual ens el mostra objectivament com un dels *dramatis personae*: «Després de tot, parlem de nosaltres mateixos i els interessos que defensem són ben nostres [...] I és per això que ens importa tant de no enganyar-nos miserablement» (p. 34). Si és ben cert que gairebé tothom qui ha tractat de la qüestió ha percebut i ha exposat la primera part d'aquesta afirmació, sobta que ben pocs hagin caigut en la segona, la qual no és pas menys decisiva per al desenllaç del problema. L'explicació d'això podria raure en el fet que no tothom deu haver advertit que «la solució dels problemes no consisteix pas a amagar el cap a la manera de l'estruct» (p. 65) o, alternativament, en el fet que potser no tots els qui ho han advertit pretenien en realitat solucionar-los (i, malauradament, no afluïxo a una simple «possibilitat lògica», sinó a una actitud que a hores d'ara forma ja part del nostre «problema de la llengua»).

Fet aquest aclariment, passo a l'exposició sumària dels trets essencials de cada una de les línies argumentals indicades: (1) Si els filòlegs del XIX van redescobrir la *unitat lingüística* del català, als sociolingüistes d'avui pertoca, segons l'autor, de mostrar la *unitat sociolingüística* de la *comunitat catalana*, i és per això que es pregunta fonamentalment, en una terminologia que li és especialment grata, no per l'essència de la llengua (què és el català), sinó per les seves condicions d'existència (què fem i farem amb el català). La necessitat de concebre el «problema de la llengua» com una totali-

tat el mena a posar al bell mig de les seves cavil·lacions el concepte de *sociolingüística*. ¿En quin sentit cal interpretar-lo? Després de rebutjar la «teoria del reflex» —que ens portaria a una contemplació passiva— l'autor es decanta per una interpretació que ens descobrirà la necessitat de la nostra acció pràctica. Ras i curt, es tracta d'una reivindicació de l'*ecologia lingüística*, concepció associada primordialment al nom d'Einar Haugen, de qui A. és clarament deutor en això i en d'altres aspectes del treball. La noció central entorn de la qual es vertebrava és la d'*ús lingüístic* —oposada a, per bé que no dissociada de, la d'*estructura*—, concebut com una *relació de coexistència* i definit tècnicament com «la totalitat de les relacions existencials (necessàriament dinàmiques) entre la llengua i la resta del sistema sociocultural» (p. 41). El paral·lisme amb el planteig de Haugen salta als ulls, amb la diferència potser que aquest autor hi reconeix un doble aspecte, psicològic i sociològic, que A. redueix al segon terme, mentre que el reconeixement explícit de l'aspecte sincrònic i el diacrònic, amb llurs interrelacions, en el cas del nostre autor correspondria a la distinció entre l'aspecte descriptiu i l'aspecte normatiu del problema segons Haugen. Premissa bàsica és el convenciment que aquest *ús* —que comença pel fet mateix que, i no únicament per la forma com, una llengua és usada— és regular i que, en la mesura en què ho és, esdevé explicable mitjançant una exploració sistemàtica de les *normes* que el regeixen. Una altra noció elemental és la d'*àmbits d'ús* de la llengua, o conjunt d'ocasions en què aquesta és usada, que, lluny d'establir fronteres impetrables, es troben imbricats els uns en els altres. Cal entendre aquests àmbits com a dimensions socialment construïdes, no com a meres coordenades físiques donades per la natura, i és per això que els criteris de classificació han de definir-se en termes intraculturals, tal com han posat en relleu autors com Dell Hymes i John Gumperz, representants il·lustres de l'*etnografia del parlar* i de la comunicació. La consciència que les normes d'*ús* —l'*objectivitat*— de les quals és il·lusòria— són ensem el resultat d'un joc de forces i la causa de noves situacions és d'una importància cabdal a l'hora d'afrontar els problemes posats per (2).

(2) Si entenem que els problemes lingüístics i sociolingüístics de l'educació al nostre país no són independents de la concepció com una eina de redreçament lingüístico-cultural no ens ha d'estranyar de veure-hi tractats en estreta relació aspectes com el procés de *substitució lingüística* i la seva alternativa, el procés de *normalització*, el problema de la *llengua estàndard* o *comuna* i la qüestió dels *dialectes*. La definició d'a-

quell segon com una reorganització de «les funcions lingüístiques de la societat per tal de readaptar les funcions socials de la llengua a condicions «externes» mudables» (p. 65) alhora que ultrapassa la concepció que només hi veu una mera reelaboració «interna» del sistema lingüístic ens estalvia la temptació d'encallar-nos-hi: de res no ens hauria de servir una llengua comuna si no li'n reconqueriem l'espai corresponent. A remarcar la doble direcció del procés normalitzador: uniformadora, en la mesura en què comporta una *fixació* de la llengua, diversificadora, en la mesura en què en potencia el *conreu*. Especial atenció mereixen les reflexions entorn de la qüestió dels dialectes, car, potser per primera vegada, *no* és plantejada primordialment en termes del conflicte entre aquests i la llengua comuna, sinó com el problema de la comunicació interdialectal, una de les possibles solucions del qual és en efecte l'apellació a la llengua comuna —o a una *lingua franca* que n'a-compleixi el paper—, sense descartar, però, les que es basarien en un domini actiu o passiu de les principals varietats dialectals —en la viabilitat de les quals l'escola hauria de tenir una funció decisiva. És a la llum de totes aquestes qüestions que cal entendre afirmacions com que els educadors no s'han de limitar a aprendre i ensenyar la «normativa» i que l'objectiu de l'educació —si ha d'incidir en un procés de normalització real— és la transformació radical de les normes d'ús. El programa, doncs, va més enllà de l'«educació formal», car de fet implica «transformar les nocions i les actituds de la gent pel que fa a la llengua» (p. 80): vet ací com la sociolingüística ens mostra el camí de l'acció, d'una acció que comença per afectar els «membres de la tribu» molt abans que els estranys.

No em puc entretenir a polemitzar entorn del punt (3); però crec que, a despit d'alguns arguments enginyosos contra l'actitud imputada als lingüistes (*cf.* ps. 39-40), és pur confusionisme encabir en un mateix sac les preocupacions d'aquests i les dels guardians de la normativa a casa nostra. Les remarques d'A. no s'hi poden aplicar indistintament. I en un altre ordre de coses: l'afirmació que «segons la lingüística estricta, el basc té ben poc a veure amb el castellà i el francès» (p. 41) és, almenys en un sentit de l'expressió, malèvola, car els lingüistes —malgrat eventuais declaracions de membres insignes del gremi que semblarien contradir-ho— no ignoren que no hi ha cap llengua humana que es trobi absolutament «aïllada». El gramàtic històrico-comparativista clàssic coneix, a més de les relacions genètiques entre les llengües, les que es produeixen per «contacte» o per «difusió», i el qui ja no és tan clàssic en coneix també les relacions tipològiques o analítiques (i, d'aquí, l'intent d'explicació de l'origen de l'euskara per les figuracions basco-iberistes i basco-caucasianes, desautoritzades en l'actualitat pels bascòlegs més emponents). És clar que el fet decisiu és la manca d'«aïllament» de la comunitat basca, com a bon segur ens mostraria amb dibuixos a la mà la ciència social que fos del cas; amb tot, i sense anar més lluny, sembla que la premsa diària ja fa el fet.

Clouen el present volum de TSC els treballs de G. Puig, *Diglossia, normalització i ensenyament de la llengua vernaclea dins la societat nordcatalana* (ps. 113-134) i de T. Turell, *Estudi sobre la diglossia entre els grups professionals a Barcelona* (ps. 135-158).

JOAN A. ARGENTE

Joan MASCARÓ, *Catalan Phonology and the Phonological Cycle*. Bloomington, Ind., Indiana University Linguistics Club, 1978. 120 ps. (mimeografiat).

Cal agrair al I. U. Linguistics Club —entitat no lucrativa que es proposa de distribuir «a un cost raonable» primícies acadèmiques i altres treballs inèdits en el camp de la lingüística— la iniciativa de posar a l'abast de l'estudiós professional de la llengua catalana i al de la teoria lingüística una edició mimeografiada de la *Pb. D. dissertation* amb què Joan Mascaró va aconseguir el 1976 el programa de doctorat al M.I.T. de Cambridge, Mass., en altre temps la Mecca daurada on teníem els ulls posats tots

els germans de la secta. Avalat, doncs, per les grans patums bostonianes i per la seriositat professional de l'autor, el treball que tenim entre mans no necessitaria gairebé presentació si no és potser pel seu caràcter tècnic i pels ignots camins de la distribució no comercial. Val a dir d'antuvi que l'aspecte acadèmic de la història no li lleva validesa científica, ni li confereix el peculiar embalum consubstancial a aquesta mena de treballs a les nostres latituds.

L'obra consta de tres capítols, precedits